

ЦРНОГОРКА.

ПРИЛОГ „ЦРНОГОРЦУ“ ЗА ЗАБАВУ, КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ

БРОЈ 18. — 19.

ЦЕТИЊЕ 20. НОВЕМБРА 1871.

ГОД. I.

Узклик Дечанскому. *)

Хај Дечански, света главо!
Душан-цара родитељу!
Српска дико, српска славо!
Дивни српски Светитељу!

Око твоје спусти с неба
На невоље твога рода:
Роду твоме помоћ треба,
Треба спас му и слобода!

Много можеш ти код Бога:
Пред пријесто' његов пани;
Па за срећу рода свога,
Ту од срца свег узди'ни —

Заплачи се, — Богу реци:
„О Господе вишии, јави!
„Слово правде, дај! прости;
„Сруши јарам тај опакн;

„Који народ мој притиска
„Дугих скоро пет вјекова;
„У грлу му душу списа...
„Ти си Боже, Бог богова:

„Недај мраку, недај злости,
„Да над твојим пуком влада;
„Сгр'јешно је: ти му прости,
„Па нек злоба и мрак пада!...

„Нек се крста моћ учврсти:
„Младе силе нек процвату;
„Међусобне све чегрсти.
„Нек опрашта брат свом брату!...

„Једним духом, једном снагом
„Нек се они скупа крећу;
„Па нек своје дому драгом,
„— С тобом Боже, — теку срећу!...

„А њихове главе нека
„Дух Душанов руководи,
„Док савколик — с мора к мору —
„Мој се народ препороди!...

„У то име, добри Боже,
„Благослова даруј свога,
„Сваком дјелу и подхвату
„Тих синова рода мога!...“

Хај Дечански, света главо!
Душан-цара родитељу!
Српска дико, српска славо!
Српски дивни Светитељу!

Тако, тако, Богу реци,
Ти се за нас њем' утеци;
А ми ћемо за слободу
Све жртвоват милом роду! —

*) Декламовано на дан светог Стефана Дечанског т. г. цетињски учитељ г. Гавро Пешић на првом јавном вечерњем предавању, које на Цетињу приређује одбор српске Омладине.

J. Сундечки.

СМРТ КНЕЗА ДАНИЛА.

(Из „Дневника“, пок. Симе Катуђерића.)

(Наставак.)

1. Августа, у 2 сата поподне.

Рана кнеза Данила смртиа је. Љекари рекоше да за њега нема спасења, јер крвоток прекинуто је у утроби његовој скоро све најглавније и за живот човјечији најпотребније

живце. Синоћ је љекар Тедески извадио из кнежеве ране једно зрно и пет комада олова. Много више остало је неизвађено. Ужасно је крвник напунио самоврес. Постарао се крвник да му намјера неостане пуста. И погоднио га — баци на најгоре мјесто, ће помоћи није.

Страшан је час био, кад су љекари дошли да му ваде зрна из ране. Али и тај је час као и многи други показао велики дух

кнеза Данила. Кад су му љекари гледали рану ужасили су се и нијесу чисто сјели да пре-
дужеју операцију. Најзад рече љекар Тедески
кнезу, да ће морати претрпјети ужасне болове,
па за то, да допусти да га опијумом обнес-
ијесте. А кнез му са свијем спокојно рече:
„Faites Docteur votre devoir, ce la ne me fail
pas trop mal.“ т. ј. да чини своје, јер га неће
болити.

И љекари мораше по посао. Па ипак
које што је рана страховита била, а које из-
осјећања према кнезу помогоше ништа учинити.
А кнез онда опет рече: „Donne moi le conte-
ni“ и сам расјече бедру и извади два комада
олова.

Колика снага и какав велики дух!

Данас око 11 сати присије црногорски
видар Илићковић, којег су одмах позвали. И
тек што прегледа кнежеву рану, рече да неће
преболети. Јутрос дође са Петина и владика
црногорски. И одмах пође да посјети кнеза,
али га кнез нехтједо преда се нумити. Кажу,
да је рекао Бјеладновићу, који му је прија-
вио владику: „Нека ми неће на очи!“

Када Бјеладновић рече владици кнежеву
вољу, замоли владика Бјеладновића, да му
допусти, да се мало задржи у једној соби, да
не би свијет, кад види, да се одмах враћа,
погодно шта се догодило, т. ј. да га господар
није примио. Лија је дошлица, али коз корсе.
Касно се кнез сјетио, какву је змију одгојио
у својој мједрици.

Данас ми каза један пријатељ, који се
налазаше близу кнеза, да је још прије него
што је чуо име убице, рекао Бјеладновићу:
„Убине ме, али су и себе убили у врх главе.
Не знају шта чине. Умријећу; по и право је:
доста ме је јада убило. Али вјеруј, биће им
горе, мучније без мене!“

Искрио Кусовац, када је ушао у собу,
ђе је кнез лежао, пао је на кољена и горко
је јецало. Кнез му је говорио, да је сада заман
плакати. Кусовац је перјашик кнежев, онај не-
т, те је спош жалоснијем гласом повикао:
„Fegma,“ и први се дао у поћеру за злочин-
цем измјетну двје пушке за њим.

Кнегиња се не мице од постеље кнежеве;
као анђео бдије над бољнијем свијетлијем су-
пругом, а бјеше већ сасвијем малаксала. Који
су је виђели, приповједају да изгледаше као
какав мраморни лик Канове. Еј јуначка српска
шћери, какав тужни дан дочека!

Боже свеомогући, ти који све можеш, са-
чувај Црну Гору. Спаси живот кнежев! Пока-
жи правду твоју!

У 6 сата по подне.

Од подне лежи кнез Данило безвјештан
— бунца. Његов је поглед страховит, покре-
ти тјелесни претећи. Лијева нога му је са
свијем пухурла, а са десном тако креће као
да јаше. Тако исто ради рукама. У бунцању
непрестано говори час српски час француски,
али тако брзо, да се мало што може разумјети.
Човјек, који се поред њега у соби налазио
чуо је, пошто је престао француски говорити
ове ријечи: „Босна и Херцеговина... Црна Го-
ра... Србија... Арж' Мирко!... Кучи... Пшкца...
La politique autrichienne est fausse... Шест хи-
љада јунака...“

Затјем говораше опет нешто француски,
па онда опет: „Босна... Херцеговина... Црна
Гора и Србија... ујединити... слобода... Данило
Црну Гору... Брзо Босну, Херцеговину... Срп-
ство...“ *)

Ах, ове ријечи и сувише јасно показују
каква је тешка борба била у њему, показују
да је душа његова већи бол трпјела него и
тјело од љуте ране. Србине тужни, види с
каквијем се мислима приближује пошљедињем
часу овај велики Србин, види какве је мисли
за срећу цијелога српства у себи поспо!

Велики губитак овај неће се моћи лако
претрпети. Не, неће! Осјетљиво и родољубиво
срце српско хоће да цује у грудима од
тошкарности, од велике туге!

Ах, претрпјети несреће наше!

CRNOJEVIC

У 9 сата у вече.

Кнеза Данила нема више! Боже,
како су страховите ове двије ријечи: **нема**
више!

Чујеш ли тужни Србине, премину онај,
од којег Срби, сви без разлике изгледају
спасење, од којег очекиваху, да им извојује
слободу, да све српске ослобођене земље
сједини у једну велику државу српску и да
им тако обнови, створи самостални политички
живот! Нестале овога јединога Србина, који
бјеше и вољан и моћан устати на јуначко
ноге као предводитељ, који сиремаше час, да
Душанова труба затруби позивајући све Србе
од Балкана до Дудева мора, од Марице до
Тисе и Драве, да устану на оружју и да о-
свете Косово. Овај црни дан може се упоре-

*) Овђе мора бити да је кнез Данило мислио на владика
Данила, који је Црну Гору очирио од Турака, а са ријечника
„Брзо Босну, Херцеговину... Српство“ мислио сигурно, да тре-
ба брзо очистити и те земље од Турака и Српство ослободити
и ујединити. То је и била његова једина мисао, која га је
одушевљивала и руководила за цијело вријеме владе његове,
је и издишући о тој мисли.

дти само са опијем смрти Душанове: за цр-
ним даном 18. Декембром 1356. мора одмах
сједовати 1. Августа 1860. — Котор је на-
шљедно несретно и тужно значење села Дја-
воли!

Боже, боже, шта смо ти тако страшно
згријешили, да се гњев твој, којијем нас кроз
пет дуги вјекова најтеже гониш, не може ни-
како да утоли. Зар си нас на вјечно ропство
осудио? Зар си и на наш народ бацио про-
клетство као и на Израњев. Зар није доста
гњеву твојем петстољетно робовање, толика
гонња, страховите муке, неизбројне бједи и
невоље и сваковрне патње? Зар морамо још
и на даље са грознијем далеком поновити Ко-
ларове ријечи:

„Ој ти Судаче, над свих судијама,
Можеш, шта је народ мој скривао?
Кривда му се, велика кривда чини!“

Кнез Данило остави овај свијет појас у
7 сати и три четврти, тамаи 24 уре послје
задобивене ране.

Еј, Тошо, гадни изроде, шта учини?!
Проклета ти душа! Земља ти кости изметала!

2. Августа, у 4 1/2 сата у јутру

Највећи дно ноћи пробавио сам што на
погама, што препрхући се тако амо у постели.
Црне мисли, које ме обузеше, надалоше ми
оки затворити. Тек око три сата по поноћи
заспах, док ме сада пробуди глас великога
звона, које са звоника цркве св. Николе исто
као на Ускрс зором поче само самцато зво-
ниги.

Упочетку, онако сањив, промислих да
свиће радости дан Васкресења, по тек што
протрех очи, дођох к себи — на велику жалост
моју.

Не, звоно ово, које њекијем свечано ту-
жијем гласом пробијане јутрењи зрак, не,
звоно ово не позива овдашње српске стано-
випке на ускршњу веселу славу, већ оно јав-
ља српском свијету приу вијест: „Витеш-
кога господара српске Шпарте нема
више!“

Звоно ово позива Которане, да му укажу
пошљедњу почит, да изврше своју српску и
хришћанску дужност, да испрате са тугом жр-
тва онога, којег су толико пута жива с нај-
већом радошћу дочекивали.

Звук звона овога, како мора весело дјеј-
ствовати на приу душу Тошину! Како крвник
мора радостан бити, чујући, да му се звјерска
жеља са свијем испунила... Ох, како је пош-
теом српском срцу!

Преста већ велико звоно само звонити.
После тога латише се и остала четири му
друга: ето их ће почеше сви пет тужне гла-
сове од себе давати.

Оставимо дакле перо. Мора се пћи на
претујну свечаност!

У 7 1/2 у јутру.

У шест сати изнесоше из Бјеладниовића
куће четири црногорска сенатора жртво тјело
свога господара. Пред саидуком, на којем бје-
ше постављен кнежев калпак са перјаницом и
сабљом пјаху овдашњи провикар са њеколика
свештеника у црној одежи. Међу њима виђох
и црногорскога црног владика, али не имаше
на себи одеже. Аустријско војниство с муз-
ком учарађено и предвођено ђенерал-мајором
Родићем присуствоваше сироводу. За саиду-
ком у којем почиваше — вај! — српска нада
сједоваше одмах учвијеђена, несретна удова
кнегиња с малијем сирочетом кнегињом Олгом,
праћена секретаром Вацликом, а за њима све
овдашње ц. кр. власти и мноштво народа. Срби
Которани усталоше рано да испрате данас
мртвога љубимца свога, којег су толико пута
жељно и с највећијем одушевљењем дочеки-
вали. У томе часу, могао је иностранац врло
лако погодити, ко је Србин, а то не тек по
бледијем лицу и сузијем очима, јер то бјеше
на свикоме, него по оној дубокој жалости, која
бјеше изијела на сваком српском лицу ужас-
ним знацима бола, који јасно говораху, да им
је срце раскомадано, крваво и тежијем каме-
ном притиснуто. Многима, у пркос усљавља-
њу потоком тецијаху сузе низ образ особито
када видјеше мраморни лик кнегиње, у црно
обучене.

Прије по што ће се спровод упутити, ја
стојох спрам врата Бјеладниовићеве куће. Ост-
тадох поражен са свијем угледавши тужну кне-
гинику. Упреластих се од силне, донета невје-
роватне промјене на њој. Баш када шћаше да
изађе из куће, уклоних с руком једнога чо-
вјека, који хтједо проћи испред кнегиње и
пријораш га да стане док она прође. Опazi
кнегиња то као и моје сузе очи пак ме по-
гледом погледом пунијем туге и захвалности.
Човјек у тузи својој налази њеку ако и мале-
пцу хтјеху, када види, да њеко учествује у
жалости његовој. За то ми и кнегиња захвали
онијем погледом, виђећи да плачем за Дани-
лом.

Ах, кнегињо, за њим плаче данас вас на-
род Српски. Јесте, плачем и ја и сажалевам
клети удес твој, још више младога кнеза, али

највише тужил и јадикујем због велике несреће, која са Даниловом смрћу постиже цео народ српски и све оно тужно робље хришћанско у Турској. С њиме у гроб сарањихемо данас наше лијепе наде, наше праведне жеље; и — ах, смјем ли изговорити — нашу будућност! Будућност, сјајну и лијепу коју мишљамо с тобом са својим силама, без тебе помоћи извојевати.

Бог зна, кад ће опет све то из црнога гроба изаћи, и наше груди опет распалити божанственом оном ватром, којом од двије, три године до јучер бијасмо одушевљени! Кад ће опет оне поштене наде, оне умјерене и праведне жеље ускрснути у нашој српској души, у нашем српском срцу! Можда ће и то некад бити, и биће, јер мора бити — али касно, врло касно!

Присјећивши сировод на црногорски пазар, ће бјеху многи Црногорци ситили, да прихвате свога јуначкога господара, свештеници окадише саидку и очитане молитве и тужилијем гласом, што срца цијена, изрекоше — „Вјечнаја памјат.“

Црногорци једнаху из гласа. Међутим војништво у три пута опали из пушака и са градекијех бедема заграваше топови. Одуражи начелник приступи кнегињи Војводице, а она се затијем поспе на коња. А сенатор Петар Стеванов Вукотић, који је прошле ноћи дошао из Дубровника, лица блиједја и очију крвавијех захвали генералу Родинићу на указаној почасти. Не чух шта му је рекао, али послатје дознадох, да му ријечи бјеху оштре, јер је изјавио своје и свијех Црногораца чуђење, ће њихов господар погину у аустријском граду. „Да је у турском граду погинуо не би се ми чудили“, рекао је између осталог ожалостени Вукотић, који искрено љубавише Данила.

Затијем се упутисе сви на црни пут, о сим јединога владике, који не знам под каквијем изговором врати се у град. А најзадни иза цијеле пратње, ишае вођен једињем Црногорцем вјерни Данилов коп „Лабуде“, црном чојом покривен, страшно хрзајући од тешке жалости, видјени, да му нема господара. И цијелијем путем непрестано хрзаше.

Заман зовеш, сиротини „Лабуде“, твога господара, не чује он више твога гласа, неће ти се више јуначкијем скоком на седло бацати и низ цетинско равни поље појездити. Пљачи и кукај слободно бједини „Лабуде“, немаш за киме. Нема више у Црној Гори онако силнога, онако јуначкога коњаника, који те, тужни „Лабуде“ хоћаше много пута здрава

уморити. Боље судбине бјеше Милошев крилати Јдраа, него ти несретни „Лабуде“, јер он непрживи смрт свога господара, он, „Лабуде“, с њим заједно погуби, не хтјеле га оставити...

Још тутње топови с града. Од њихове рике још јечу околне голе планине. Јечите, о ви црна брда, јече и наша још црпа срца од тешке туге, од велике жалости! Грувајте, о грувајте топови. У ово можда исто доба грме турски топови са скадарскијех бедема, са Жабљака, Лесендре, Врањине, Подгорице, Служа, Никшића и Требиња па и са Травника и Мостара, грме од радости, ће премину пјечни непријатељ њихов. Радујте се и веселите се, јер вам се испунила жеља виша. Сад можете Хришћане гнати, колико хоћете јер нестале онога од којег сте стрепили, зазирали! Ликујте слободно ваша је данас побједа, која вас није стала ишаквијех жртава, — али бето је ако Бог да скупо платити. Ено и ваш друг, прократи Тошо, весели се у црној тавници и кличе радосно чујући јек аустријскијех топова.

За живота Данилова с каквијем страхопоштовањем сматраху црногорски главари и остали стражари и послужитељи своју кнегињу, како пазијаху на сваки миг њезин, готови да одмах задолже свакој и најмањој пљеној жељи, — а данас се до преста, немаре већ за њу, него само за своју главу од бједи. Тако су у обште подлог карактера сви придворници: — безстидни ови ласкатели сви су неблагодарни. Гледаш данас послужитеља кнегињиног Ђурицу Ракова Радинића, како се недотичаше више Кнегиње са овијем страхопоштовањем и оном учтивомшћу као у прошла времена, да јој поможне усети се на коња, већ је дизаше грубијем начином. Узалуд му викашу њеки: „полако, полако!“ Ђурица се необазираше на то. И кнегиња мораше му рећи: „Остави ме, сама ћу се попети“. Другачје Ђурица и сви други поступаху са несретном кнегињом Даринком 2. Јулија о. г. када на истоме пазару сиђе с коња. Али тада бјеше Данило жив, а данас га се више не боје, јер је хладан, без душе... Може бити и да гријешим, јер се говорило и прије, да је покојни кнез само на паваљивање кнегиње Даринке и њој за љубав сишао у Боку, па видећи сада зло које се догодило, многи су и без разлога бацали кривицу због тога на кнегињу. Незнам, али може бити, да су се и због тога њеки тако хладно и опором према њој понашали.

Прије но што ће се спровод унутити до-

песе један момак писмо са Цетиња и предаде га кнегињи, која га на коњу прочита.

Чух је више Которана пратећи оком кнегињу, говораху: каква разлика између данашњег великог поласка и онога, када је у Јануару г. 1855 кнезени сватови као младу невесту доје испратили!

Боже, је ли могао когод помислити 2. Јулија када је кнез сишао у Котор, да ће га тајли мјесец дана касније 2. Августа мртва горе изнијети. Твоји су путови, о Боже непостижни!

За вријеме несретнога бављења кнеза Данила на Прчању, дође к њему на суд један прост Црногорац, сједи старан, због мале њеке парнице с јединијем другијем Црногорцем. И господар му изрекче праведну осуду, па онда зашита старан, зашто пије отишао суду на Цетиње, него је због такве ситнице тако старан немоћан дошао на Прчањ. „А камо ћу на

Цетиње! Нема сиромаху праведнога суда већ једино у тебе, господару.“ одговори старан.

Еј, невољни старче! Шта ћеш сада? Кома ћеш се сада обратити? Зањемаше ето она уста, која праведне пресуде изричаше! Плачи и јачуи старче, скупи те сјиде власи имани и за киме! Нестаде онога, који је све Црногорце без разлике искрено и очински љубио, који је сиротињи био и отац и мајка! До њеколико сати угледаћеш ледено тијело његово, увјерићеш се да најродољубивије срце оно не куца више, да се на вјеки угаси оно муњевито око, које Србина одушевљаваше, усхићаваше, једном ријечју — увјерићеш се, о бједни старче, да твога Данила, онога владатеља са жељезном вољом нема више. Ах, јачуи са мном, старче:

„Пријо дане, а пријо судбино,
О, кукавно, Српство угашено!“

(Продужиће се.)

Три витеза.

Тамновала до три друга,
Узорита три витеза,
Не са каква свога руга,
Већ с крајева горда бјесе.

Дурном краљу дошли били,
Да му кажу јаде пука,
Да се моле његовој сили,
Да их штити моћна рука,

Да их штити од насилја,
Ким слуга му земљу трује, —
На слободи рајска миља,
Да народу свем дарује!

Краљ не слуша јаде веље...
У ланце их врже тешке
Да тамнују, — а са жеље
Пламепите и витешке!

Три године сужњи били...
Ал' жељезо њих не штити,
Већ их боли, што род мили
Још у жешћој муци ништи.

Вољно спосе своју муку,
Рад' би и свој живот дати,
Тек убогом вјерном пуку
Стара срећа да се врати!

Краљ их к себи зове часом,
Дурним оком све их мјери,

Па загрми громним гласом,
Ко рик бјесни љуте звјери:

„За слободу је ал' вам доста
Три године у тамници?
Ил' још увијек још вам оста
Покосица — Бујновница!“

„Што пук жељи — ко вас пита?...
Ја што оћу, то сјеће бити!
Макне ли се проста рита —
Зубе ћу јој положити!“

„Несретници... зар вам боље
У окови и у мраку,
Него мирним, добре воље,
На свјетломе божјем зраку?“

„О мој краљу,“ витез збори,
Мрак је свјетлост, рај тамница,
Док слобода таке двори, —
Твојих ћули паложница!

„Слобода је чиста моја,
Сјајно чедо јасна неба,
Махом допре, ко трјес грома,
Када народ њу затраба.“

„Тешко оном, кој' с' огрјеша
О чистоту бића њена!
Пред њом сила гробу сјени,
Ко пред буром морска пјена!“

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

„Краљ је смртан — народ вјечан.
Свака сила за времена;
Без слободе нико срећан, —
Без ње живот празна сјена.

„Погуби нас, краљу сада,
Ал' из жркла наша гроба —
Та нас чврсто тјеша нада —
Освега ће пренут роба.

„Роб ће робу руку дати,
Раскинут' ће лице твоје,
И народа гадни тати
Испаштаће грјехе своје!“

Разгјеви се краљ охолн,
Плану, клету руку джме. —
Мач засјеви, — крв се проли, —
И јунаке смрт постиже!

Ал' шта с' оно там' светлуца? —
Бјесна краља горе двори!..
Сјајна зора роду пуца, —
Слободна се пјесма ори.

Лазо Телески.

Шта се догодило поручнику Јергунову.

Од Ивана Тургењева.

(Наставак.)

— Никада, никада није био никакав човек у нашој кући, рече Емилија озбиљно. А ова је капа моја.

— Ваша?

— Јест, моја, ја често носим на Емилијинске баловете. Једном ријечито, капа је моја.

— А које донно они пакет.

Емилија неодговорно ништа. Послије неколико минута врати се опет у собу, а када ју је Јергунов хтјео опет питати, она га погледа оштро и рече, да није лијешо што је тако љубопитљив. За тим узео једне карте и позове га да се играју.

Јергунов се насмјехну и узме карте и забаца сваку сумњу. Али исте мисли долазаху му често. Када је изишао из куће и неколико одмакао прође мимо њега један Циганин, сух немил изгледа. По рукавима учини му се, да је то онај неги, што је дотурио завежљј. Нема мир га обузе. Када је дошао у кућу није по својме обичају запалио лулу. У осталом узбуђеност га могла протумачити оним изненадним састаком са лијепом Емилијом.

II.

Брзо се Јергунов отресао сваке сумње и бриге. Он је све чешће похађао ону кућу. Испочетка је тајно одлазио к њима, јер се мало и стидно што је у тако тесном познанству с њима, по мало по мало бјеше му она милија од сваке друге куће па и од своја четири жалосна зида. Госпођа Фрицова не побуђиваше више у њему непријатна осјећања и ака га је она хладно,

скоро презљиво сусретала. Женеке онаквога кроју поштују у својим посјетилицама прије свега издашност, а поручник је био доста тврдица. Најрадије им је доносио на дар ораха и такви ствари. Само се је један пут, као што сам говораше — ископао: један је донио Емилији малу, праву француску мараму за врат од црвене свиле. Истога она је над свијећу доносила ту мараму, као да је угази. Он је караше за то, а она одмах за тим везаше је је мачки за реп и смијаше му се у очи. Напошљед је увидио поручник, да он својим познаницима не само не улива поштовање, него ни повјерење, јер никада га не пустише како би куцнуо на врата, док се најрије не договореше. Често је морао дуго чекати, па и кући вратити, а врло често разговараху њемачки, којег језика он неразумјеваше. Емилија не даваше рачуна о себи. На питања његова одговараше му околишећи. А што га је особито узнемиривало, то је, што га у још њеке собе у кући никада непуштаху. И при свему бјеше Јергунову угодно код Емилије. Његовој сугети ласкаше јако, што га је његова млада пријатељица још једнако звала Флорестаном, што се дивила његовој мушкој љепоти, и што је савињавала његове очи са очима ројске птице.

Једнога жарког летњег дана, баш у подне, пошто је цијело до подне пробавио на врелим суци код радника, онако уморан оде Јергунов на позната му мала врата Емилији. Закуца и пустише га. Тек што је ушао у тако звани салон, извази се на канапе. Емилија му брисаше знојавно чело са својом марамицом.

— Како је уморан! Сирома пријатељу! Бар да је огрицу откопчао. Боже мој, чује се како му срце лупа!

— Не могу више! Уздахне Јергунов. Од ране зоре на погамо, па на овоме сунцу клобук на глави, Хгјео сам кући, али тамо ме чекају лифранги. Овђе 101 тебе, како је лијепо. Кад би смио, могао би овђе и заспати.

— Слободно, нећете нас узнемиравати.

— Ја сам сувнише...

— Ах, какве мисли! Спавај, ја ћу те у-спавати.

И она почне зуцкати њеку пјесму.

— А би ли могао добити најприје чашу воде?

— Ево ти бистре, као кристал. Чекај, још ћу ти дати јастућих под главу. Тако — па и ово од муха.

— Хвала по хиљаду пута, моја млада Кувидо, рече поручник и заспа. Емилија пјеваше и љубаше се лагано, као да њега љуба и смијаше се само своје кретању и својој пјесми.

Послије једнога сата пробуди се Јергунов. Учини му се у сну, као да га је њеко тако. И скине мараму с лица, с којом га је Емилија покрила. Емилија клечаше поред њега и израз лица љезина учини му се чудан. Она се диже на један пут и оде прозору а мећутијем стрпа њешто у шнаг. Поручник се оупржа.

— Баш сам добро спавао, рече. Филте мало кмени драга госпођице. Када му се Емилија приближи, скочи на један пут с канбета, три руку у љезин шнаг и извади мале мака-це.

— Исусе, повиче Емилија нехотице.

— То су маказе! повиче Јергунов.

— Зацијеко. Да шта си ти мислио, да ћеш нићи. Ваљда пушку? Ох, како си се на-мрштило!

И Емилија се поче смијати.

— Доста, доста, повиче поручник љутито. Ако не знаш ништа љепше, онда идем... Идем, рече када виде, да се она једнако смије и узме свој клобук.

Емилија ћуташе.

— Ух, како је љулит, прави Рус. Сви су Руси тако напрасити. Ето га одлази. Баш, јуче ми је обећао пет рубаља, а данас ми их није дао, а ја не лази.

— Ја немам новаца, одговори Јергунов када је био већ на вратима. С Богом!

Емилија га пратијаше очима и претијаше му претом.

— Чуј га сад; нема новаца! О, како су израдице ти Руси. Али чекај се господице. Теткнице, одите нмај њешто да вам кажем.

У вече истога дана примјети поручник, када се свлачио, да му је ђемер у дужини једнога прста опаран. Као човјек који љуби ред, узео је одмах иглу и конач и зашио је и непомишљајући на зло.

Сјутра дан био је поручник непрестано у служби. Послије подне и до њеко доба поћи сједио је непрестано код куће и у зноју лица свога писао је извјештаје својој претпостављеној власти.

Сјутра дан у јутру донесе му једна ђевојница, чивуткиња, босонога и сва издрпана, једно писмо од Емилије, прво које је од ње добио.

„Мој драги Флоресташе! Јеси ли ти срдит на твоју шећерну луткицу, када јој јуче нијеси дошао? Молим те, не срди се, ако хоћеш да твоја мила Емилија непролије много врелијех суза, доћи по подне у 5 ура. Твоја љубазна Емилија.“

Број 5 бјеше окружен вјенчићем, којега је она нацртала.

Поручник се зачуди. Он није мислио, да је Емилија тако изображена. И он даде ђевојници једну копјеку и рече, да ће доћи.

Јергунов одржа ријеч. Још није ни избило пет, када је куцао на вратима г.ђе Фриче, али да велико чудо његово Емилија не бјеше дома. Тетка га дочека пријатно, и — што до сада ни-када — поклонил се пред њим. За тијем рече, да је још непрехваћени ствари Емилија морала отићи, али да ће одмах доћи, на га замоли да причека.

Сједите, рече му баба умљато и принесе му паслобачу⁴, и ако је по боли да вас с чим послужим.

И поклонив се опет изиђе и одмах за тијем донесе му шољу чоколаде. Поручник попије слатко чоколаде и ако није била најбоља и чуђаше се одкуда наједан пут толика промена. Емилија не дође. Већ постајаше нестриљив, када наједанпут чује звуке гитаре, који му долазаху кроз зид. Испрва тијо, па све јаче. Поручник бјеше у чуду. Емилија истина имађаше гитару, али са три жице само, а да јој нове купи, још није имао времена, а осим тога Емилија не бјеше дома. Опет се зачу један звук и сада тако јасно, као да је био у самој соби, у којој је сједио. Поручник се окрене и чисто дрекне од страха. Пред њим стојаху отворена мала врата, која до сада бјеху закљочена а на вратима стајаше њеко непознато створење нити дијете нити ђевојка. То створење имало је на себи бијеле хаљине са жарама, а

на ногала црвене ципеле са штиклицама. Густа, велика, црна коса, на челу подпасана златнијем обручком, спушташе се као огртач са мале главе низ мршаво тијело. Два велика ока црна блистаху се као жива ватра, а две сухе од сунца преплануле руке држаху гитару. Једва се лице могло и видети, тако је било уско и црно. Поручик стајаше као окамењен. Он гледаше то створење, које ни с њега нескидаше очију, ни ријечи неговорећи. Мало за тијем дође к себи и приближи му се лаганијем кораком. Створење се насмјени и показа зубе бјеле као снјег, за тијем подигне главу тресећи дугу косу своју и покаже се у пуној љепоти својој.

— Ко је тај ђаво? промрмља поручик приближујући му се и онда тихо га запита:

— Мала, ко си ти?

— Овамо, овамо... одговори са чуднијем гласом, и уступи наатраг. Поручик уђе за њом у једну малу собу без прозора. Зидови бјеху застрти тежким филацијама. Јакни мирис мошуса скоро да га удави. Двије лијепе воштане свијеће гораху на округлој трпези, која стајаше пред једијем турскијем диваном. У крају једном стајаше врло мала црствена заклоњена завеса.

— Али, ко сте ви? запиташе он поручик.

— Сестра Емилија.

— Сестра? И ви живите ту?

— Јест.

Поручик је хтеде ухватити но она му измакне.

— Како да ми она није никада о вама говорила? Кријете ли се ви?

Она климне главом одобравајући.

— Збиља. А због чега?

За то вас ја дакле нијесам видео до сада. Морам признати, да нијесам ни помислио на вас. А она дебела жена ваша је тетка.

— Јесте.

— Хм. Чини ми се да руски неговорите лако. Како се зовете?

— Колибри.

— Како?

— Колибри.

— Колибри! Чудно име. Мислим да у Африци има инсеката, који се тако зову.

Колибри се смијаше. Свјех јој бјеше чудан, као да је у грлу имала утучена стакла. Она се обазре брзо око себе, баци гитару на страну и с једињим скоком била је на вратима и закључа их изнутра.

— Што закључавате врата? запита поручик.

Колибри метне прст на уста.

— Због Емилије.

Поручик се насмије.

— Ваљда је суревнива?

— Како? запита Колибри и подигне главу и при сваком питању — учини дитињаст изглед.

— Суревнива... љутита...

— О, јесте.

— Ви ми одајете велику част. Чујте, колико имате година.

— Десет седам.

— Хоћете да кажете седамнајест.

— Јест.

Поручик је гледаше све чудније.

— Али ви сте право чудо што се тиче љепоте. Каква коса, какве очи! на обрве, ах!...

Колибри се опет насмјени и спусти очи.

— Јест ја сам љепотица, рече она са ријетким достојанством. Сједите, а ја ћу -- до вас. Видите овај свијет, како лијепо мириси. Збиља хоћете ли слаткога?

И она му донесе једно стакло слаткога са сребрном кашиком и воде у једноме врло лијепоме путиру. Узмите добро је, а јаћу пјевати. И она узме гитар.

— Ви пјевате? запита поручик и узме кашичицу слаткога.

Колибри узме оберучке своју дебелу косу и баци је назад, пригне главу к жицама и пусти један глас па онда почне јаким гласом пјевати. Како мауче, малица, рече у себи.

Она пјеваше неку сјетну пјесму. Није била ни руска ни ђемачка, него у њеком Јерганову са свијем непознатом језику. На пошљедку је увијек понављала: „Синзимар, Синтазар“ или тако нешто. За тијем спусти главу на руке, уздахне а гитару положи на кољена.

— Хоћете ли још? запита она.

— Молим вас, одговори он; али зашто увијек тако жалосно лице. Узмите ви мало слаткога.

— Нећу, једите ви. Сада ћу мало веселије.

И сада запјева једну пјесму уз коју се игра, али у њеном неразумљивом језику. Њезини прсти прелетаху жице као мали лауи. Пјесму је завршила са гласним „Хуса!“ а при томе дупаше својом малом песницом о уста. Очи јој се свијетлише необично.

(Наставиће се)